Przesyłka opłacona ryczałtem.

№ 20 (74) Нядзеля, 10-га Траўня 1925 г. м. Вільня. Год II.

ГРАМАДЗКІ ГОЛАС

Выходзіць адзін раз у тыдзень. Цана нумару 15 грошай.

Падпісная цана на 1 месяц 80 гр.
" " 3 " 1 зл. 40 гр.
За граніцу ўдвая даражэй.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Wilno, ul. Niemiecka, 1 „Hotel Sokołowskiego" pokój № 26. Рэдакцыя адчыцена ад 10—2 гадз. Рэдактар прымае ад 11—1 гадз. удзень, апрача сьвятаў.

Цана абвестак на 1 стар. — 15 гр.
за радок пэтыту: у тэксьце — 10 гр.
на апош. стар. — 5 гр.

Сьвядомасьць і арганізованасьць.

Быў час, калі ў нашым беларускім руху востра адчуваўся брак нацыянальнае сьвядомасьці ў шырокіх народных масах. Але гэты час мінуў і трэба думаць—назаўсёды. Адсутнасьці нацыянальнае сьвядомасьці ўжо ў народзе няма, толькі для выяўленьня яе ўва ўсёй сваёй моцы няма таксама патрэбных варункаў.

Сказваюцца яшчэ сярод народнае нашае інтэлігэнцыі чужыя культурныя ўплывы, а без патрэбнага ліку нацыянальна сьвядомае інтэлігэнцыі сьвядомасьць масаў ня можа быць выкарыстана дзеля ўласнае карысьці самога народу.

Кожны нацыянальны рух тады набірае рэальнае вагі і значэньня, калі разьвіваецца ён у арганізованых формах, калі мае тую ці іншую конструкцыю.

І наша нацыянальная слабасьць, над якою часамі можа й занадта любяць пасьмейвацца сьляпыя праціўнікі беларускага руху, будзе адчувацца датуль, пакуль будзе істнаваць інтэлігэнцкая гуртковшчына, пакуль народныя масы самі не ўвальюцца ў пэўныя арганізованыя формы.

Беларускі Пасольскі Клюб строіць свае парлямэнцкія выступленьні не на арганічным нацыянальна арганізованым жыцьці выбраўшых яго масаў, а на сьляпым пачуцьці соцыяльна-аграрнага радыкалізму нашых сялян, радыкалізму раздутага цераз нацыянальны антагонізм нашага краёвага жыцьця. Радыкалізм такі, дзякуючы марудна-му праводжаньню земельнае рэформы ці калекаму выгляду гэтае рэформы ў постаці якога-нібудзь вайсковага польскага асадніцтва ў мінулым, гаснуць ня мог, а хутчэй мог толькі яшчэ больш раздувацца.

Марудласьць у правядзеньні разумнае зямельнае рэформы з пункту гледжаньня дзяржаўных, а ня толькі нацыяналістычных, польскіх інтарэсаў, была можа аднэю з найбольшых памылак польскіх уладаў.

Аднак-жа нашыя масы народныя самі па сабе не пазбаўлены пачуцьця конструкцыйнасьці, пачуцьця сыстэмы ў сваім нацыянальным руху і заўсёды здольны перайсьці ад бясплоднага прыслухоўваньня да дэмагогічных лёзунгаў у бок творчага нацыянальнага позытывізму.

Уладам гэта дасюль не ўдалося зразумець, адсутнасьць рашучасьці ў задаваленьні жыцьцёва неабходных нашых нацыянальных інтарэсаў цягнецца далей.

Калі абсолютна законным спосабам, у парадку, які з гары устаноўлены законам, сялянства нашае дабіваецца свае роднае школы, дык скольхі-ж незразумелых у сэнсе праваадрадку непаразуменьняў, яно спатыкае ў зносінах са сваімі валасьнымі хаця-ж бы ўладамі! Гэтая важная для нас справа, як падгатоўка да будучага школьнага году патрэбнага ліку настаўнікаў заглохла недзе ў канцэлярыях, ня гледзячы на тое, што з кожным днём новы школьны год прыбліжаецца шпарчэй.

Нацыянальная сьвядомасьць і дапэўнай меры арганізованасьць масаў прывяла іх да злажэньня некаторага ліку школьных дэкляроцыяў і ў будучыні працэс гэты бязумоўна будзе даваць большыя рэзультаты па меры нашае арганізованасьці і—праз гэту арганізованасьць—законнага адстойваньня сваіх нацыянальных правоў, дзеля таго, што аднае голае сьвядомасьці гэтых правоў мала для іх рэалізацыі, патрэбна ў Рэспубліцы грамадзянская самадзейнасьць у кірунку дасягненьня пажаданае мэты.

І вось кожны беларус павінен раз назаўсёды запомніць, што нехта за яго будзе поўніць яго нацыянальны і грамадзянскі абавязак. А дзеля гэтага павінен мець адвагу ісьці ў тыя свае нацыянальныя арганізацыі, якія здольны пайсьці шляхам рэальных магчымасьцяў, а не шляхам гучных лёзунгаў. Партыйная, ці праўдзівей гуртковая, калатня нацыянальнае інтэлігэнцыі не павінна палохаць нікога і адпіхаць ад удзелу ў нацыянальным арганізованым жыцьці, як не павінны палохаць і прыкрыя часамі пастрахі з боку ніжэйшых прадстаўнікоў дзяржаўнае адміністрацыі па глухіх кутках.

Ніхто і нішто ня можа перашкодзіць істнаваньню, напрыклад, нацыянальных культурна-прасьветных беларускіх гурткоў у провінцыі, куды павінна шырокаю хваляю пайсьці беларускае кніжнае слова і прынясьці кожнаму тую веду, якую яно можа даць. Наш рух у культурна-прасьветным кірунку бязумоўна зьяўляецца магутным фактарам і ў нашым палітычным жыцьці. А ў гэтай форме мы можам заўсёды саўсім легальна арганізоўвацца ў рамках залегалізованых статутаў нацыянальна - культурных нашых арганізацыяў.

І калі сьвядомасьць нашае нацыянальнае самабытнасьці сьведчыць аб самым нашым істнаваньні, дык толькі арганізованасьць наша можа павясьці нас па шляху палепшаньня варункаў нашага істнаваньня, па шляху прызнаньня і задаваленьня нашых балючых патрэбаў тымі, хто мае магчымасьць гэтае зрабіць, але марудзіць.

Палітычны агляд.

Выбары прэзыдэнта ў Нямеччыне, на якія была зьвернена ўвага ўсяго сьвету, закончыліся перамогай нацыянал-монархістых. З двох кандыдатаў, выстаўленых прыхільнікамі і праціўнікамі рэспублікі, Маркса і фэльдмаршала Гіндэнбурга, перамог апошні. За Маркса было пададзена 13.745.489 галасоў, а за Гіндэнбурга — 14.639.972, г. зн. на 900.000 галасоў болей.

Кандыдатура Гіндэнбурга была выстаўлена адразу пасьля першых выбараў, ня даўшых рэзультатаў. На выбарах 29 сакавіка галасавала толькі 70% агульнага ліку меўшых права голасу і было рознымі групамі выстаўлена 7 кандыдатаў, сярод якіх Гіндэнбурга зусім ня было. Найбольшы лік галасоў тады адтрымаў Ярэс (11 мільёнаў), другім па ліку адтрыманых галасоў быў соцыяль-дэмакрат Браун (8 міл.), далей Маркс (4 міл.), камуністы Тэльман (каля 2-х міл.), дэмакрат Гэльпах (1,600.000), баварскі нацыяналісты Гэльд (1 міл.). З рэзультатаў гэтых выбараў нацыяналістыя зрабілі вывад, што, калі толькі яны выставяць кандыдатам найбольш популярную асобу, якой у Нямеччыне зьяўляецца фэльдмаршал Гіндэнбург, дык удасца адтрымаць адносную большасьць галасоў і перамагчы, наперад ведаючы, што камуністыя не падтрымаюць рэспубліканскага блёку. Апрача таго толькі популярная асоба можа здабыць галасы і тых 30%, якія, дзякуючы сваёй пасыўнасьці, стрымаліся ў першым галасаваньні. Рахунак нацыяналістых, як відаць з рэзультатаў, аказаўся правільным. Дзеля гэтага Ярэс, разьлічаўшы толькі на $12^{1}/_{2}$ міл. галасоў, у той час як рэспубліканцы мелі больш як $13^{1}/_{2}$ міл. галасоў, адмовіўся ад свае кандыдатуры на карысьць Гіндэнбурга, а апошні згадзіўся выставіць сваю кандыдатуру. Рэспубліканцы адразу пабачылі ў ім паважнага праціўніка. Соц.-дэмакраты, каб толькі вырваць перамогу з рук монархістых, згадзіліся галасаваць за Маркса, прадстаўніка цэнтру. Але гэта ня ўстрымала нацыяналістых ад галасаваньня за Гіндэнбурга, ані навет пагрозы Францыі і Амэрыкі па адрэсе Нямеччыны, калі яна выбера прэзыдэнтам фэльдмаршала Гіндэнбурга, які лічыцца яўным монархістым і быў навет у сьпіску ваенных ліхадзеяў пад № 237 абвінавачаны ў незаконным спосабе вядзеньня вайны. Выставіўшы кандыдатуру Гіндэнбурга, бышага галоўнага камандзера нямецкай арміі, слаўнага пераможцы на ўсходнім фронце, ў Румыні і Італіі, якому пры яго жыцьці паставілі ў Бэрліне памятнік, нацыяналістыя здабылі больш як 2 міл. новых галасоў з тых 30%, якія не галасавалі ў часе першых выбараў. У выбарах 26 красавіка было пададзена 31 міл. галасоў, і у той час, як усе іншыя партыі засталіся пры ранейшым ліку галасоў, увесь прырост галасоў прыйшоўся на кандыдатуру Гіндэнбурга. Гэта былі, галоўным чынам, жанчыны і старыкі, на якіх зрабіла ўражаньне 78-ёх гадовая асоба кандыдата ў фэльдмаршальскім мундзеры.

І кандыдатура Гіндэнбурга і яго выбары прэзыдэнтам рэспублі-

кі былі для заграніцы неспадзеўкай. Спачатку шмат хто думаў, што гэта толькі дэмонстрацыя з боку нацыяналістых і ніяк ня думалі, што Нямеччына рашыцца гэтак адкрыта праяўляць свае затоеныя пляны рэваншу і імкненьне зьніштожыць вэрсальскі трактат. Хаця з другога боку шмат ляпей, што Нямеччына скінула ўрэшце з сябе маску. Запраўднай розьніцы у мэтах нямецкіх рэспублікінцаў і монархістых няма. Маркс розьніцца ад Гіндэнбурга толькі больш адкрытай тактыкай свае дзейнасьці, якая імкнецца да тае самае мэты. Рэспублікінец Маркс у сваёй прамове 17 красавіка адкрыта заявіў, што ён будзе старацца, каб была да Нямеччыны далучана Аўстрыя і каб былі зьменены ўсходнія граніцы, што нязгодна з вэрсальскім трактатам, які дбае аб эўропэйскім міры. Але ня толькі Маркс, навет лідэр соц.-дэмакратаў Брэйштэйд заявіў тое самае ў часе сэсіі Лігі Народаў у Жэнэве. Дзеля гэтага пасьля ўсіх гэтых шчырых прызнаньняў лідэраў розных партыяў, пачынаючы ад соц.-дэмакратаў і канчаючы крайнімі нацыяналістымі, якія ўсе аднолькава імкнуцца да зьмены істнуючых граніцаў Нямеччыны, відаць, што да гэтага дайсьці можна толькі збройнай сілай. Выбары Гіндэнбурга найсільнейшае ўражаньне зрабілі на Францыю, а асабліва на Польшчу, як на бесасрэдную суседку Нямеччыны, з якой аружнага спатканьня ў будучыне ён ня мінуць. Гэта толькі ўзмацоўвае польска-французскі саюз. І рэзультатам гэтага факту ёсьць таксама зближэньне Польшчы з Чэха-Славакіяй, замацованае нядаўнім візытам у Варшаве чэхаславацкага міністра заграничных спраў Бэнэша, падпісаўшага польска-чэскі гандлёвы дагавор. Што-ж датычыць Англіі, дык апошняя аднеслася да выбараў Гіндэнбурга прэзыдэнтам зусім спакойна, таксама як і Італія.

Гіндэнбург вядзе, пакуль што, надта скрытую ігру. Ен заявіў, што будзе строга трымацца канстытуцыі і не пайдзе проці рэспублікі. Але якое значэньне мае для яго рэспубліка, якая фактычна не істнуе, дзеля таго, што, ня гледзячы на тое, што большасьць немцаў выказваецца проці рэспублікі, цяперашні ўрад больш правы па сваіх палітычных пераконаньнях, чымся быўшыя імпэратарскія ўрады. Рэспубліка для Гіндэнбурга і Лютэра будзе толькі шырмай, якая будзе закрываць іх запраўдныя пляны. Ведама, нельга спадзявацца нейкіх выступленьняў з боку новай Нямеччыны ў бліжэйшай будучыні. Пакуль што, ўся ўвага будзе зьвернена на ўнутраную падгатоўку. Спачатку будуць зьліквідованы ўсе астаткі рэспубліканскага ладу і рэвалюцыйных рэформаў. Дзеля гэтага патрэбны ня месяцы, а гады. А пасьля будзе зьвернена ўвага на ваенную падгатоўку. Калі немцы й рыхтуюцца да новай вайны, (а гэта нікому не сакрэт), дык гэтая падгатоўка будзе ў цішыні, а сама вайна будзе залежаць ад таго, наскольki будуць падрыхтованы да абароны Францыя і Польшча.

N.

Палітычная хроніка.

У Польшчы.

Як тэлеграфуюць „Słowu" з Варшавы,—каб ачысьціць паліцыю ад усякіх падазрэнняў, галоўная каманда паліцыі ў паразуменьні з міністэрствам унутранных спраў зрабіла дысцыплінарнае дазнаньне на справе паліцэйскага Мурашкі, забіўшага палітычных арыштантаў Багінскага і Вечаркевіча. Мурашка прызнаўся, што ён на меў ніякіх кампаноў. Міністар унутраных справаў дэкрэтам 1-га траўня выдаліў Мурашку з паліцыі. Цяпер Мурашка сядзіць у віленскім вастрозе. Судзіць яго будзе наваградзкі акружны суд.

7-га гэтага траўня ў Варшаве адбыўся абмен ратыфікацыйных дакумэнтаў конвэнцыі паміж Польшчаю й Саюзам Социялістычных Радавых Рэспублік аб беспасрэднай пасажырскай і таварнай камунікацыі чыгункаю, падпісанай у Варшаве 24 красавіка сёлетняга году. Абмен выкананы з польскага боку міністрам заграничных справаў п. А. Скржынскім, а з боку СССР над'звычайным пaслом і поўнамоцным міністрам Пётрай Войкавым. Згодна з арт 22 конвэнцыі яна набірае абавязальнае моцы з 23 гэтага траўня.

У другой палове гэтага месяца маецца падацца ў адстаўку міністар гандлю і прамысловасьці п. Кедронь, каля якога часу магчыма што закончыцца падробная бюд'жэтная дыскусія ў Сойме. Міністрам мае быць назначаны п. Клярнэр — цяперашні віцэ-міністар.

5-га гэтага траўня пасолкамуністы Крулікоўскі зрокся мандату, прыслаўшы заяву аб гэтым Маршалку Сойму. Як піша „Ilustrowany Kurjer Codzienny" месца Крулікоўскага мае заняць пісьменьнік і вядомы дзеяч быўшае социяль-дэмакратыі Конгрэсоўкі і Літвы п. Варскі, які цяпер прабывае ў Вене. У выпадку калі-б Варскі ня прыняў пасольскага мандату, дык да Сойму ўвайшоў-бы Рыбарскі — старшыня саюзу будаўляных рабочых і сябар управы Касы Хворых у Варшаве. А замест уцёкшага за граніцу пасла Якавюка (беларускі клюб) мае ўвайсьці ў Сойм п. Якімовіч.

6 траўня ў м. Роўным на Валыні пачаўся працэс трох украінскіх пaслоў: Паўла Васыньчука, Чучмая і Казіцкага, абвінавачаных у антыдзяржаўным выступленьні на мітынгу ў Пачаеве. Працэс адбываецца пры закрытых дзьверах.

За граніцай.

У **Маскве** выклікаў вялікую паніку і сэнсацыю ў вайсковых савецкіх сфэрах той факт, што на Чырвоным Пляцы была знойдзена бомба на дарозе, якою праяжджаў старшыня, ваенна-рэвалюцыйнае рады Фрунзэ падчас ваеннага параду 1 траўня. Падкіненая невядома кім бомба не разарвалася. Фрунзэ не дакончыў далейшага пераглядy войска, але адыйшоў да маўзолею Леніна, адкуль прыняў парад. Цэлы ваенны аддзел, які заподозраны ў замаху, быў выключаны з параду, атачаны канвоем ГПУ і адведзены з Чырвонага Пляцу. Западозраны ў замаху гат. зван. „троцкістыя" або староньнікі Троцкага. Яны бяз суда расстрэлены ў той самы дзень. Сьледзтва вядзе сам Дзяржынскі. Урад трымае ўсю справу ў вялікім сакрэце.

Баўгарскі міністар заграничных справаў Кальфоў прыехаў на два дні ў **Белград**, дзеля перагавораў з **югаславянскім** урадам аб абароне ад бальшавізму і стварэньні агульнага балканскага фронту проці Масквы. З Белграду Кальфоў з гэтаю самаю мэтаю выяжджае ў **Рым і Парыж.**

З **Копэнгагэну (Данія)** паведамляюць, што на сход социялістых, быўшы на прадмесьці, ўва-

Гардзейкава скрыпка.

Быў год 1914. Пятроўка... Пачатак страшэннае ўсясьветнае вайны... Праз Полацак, у кірунку Польшчы, сунуліся цягнікі за цягнікамі з войскам; кожных паўгадзіны чуваць было сыгналы: „Сядаць у цягнік!"—ехалі і ехалі... Нельга было тады прадаваць і нат самому піць гарэлку. Настрой надвышаны, баязны.

Да тэлеграфу Новае Мікалаеўскае станцыі ўвайшоў капітан расейскае арміі і пытаецца ў мяне: „Хто тут, паночкі, з вас — Гардзей Сямёнавіч?"

Я падвёў яго і пазнаёміў з кіраўнікам тэлеграфу.

— *Мое почтение!* — казаў капітан нізка кланяючыся, дазвольце пазнаёміцца: Я капітан Д.

— „Гардзейка" (так звалі ўсе кіраўніка) адрэкамэндаваўся і прасіў садзіцца, пытаючыся:

— Чым магу служыць?

— Мы едзем на фронт... Мы чулі, што вы знамяніта і над'звычайна артыстычна іграеце на скрыпцы...

— Цікава, ад каго вы чулі гэта? — перабіў „Гардзейка", сьмяючыся.

— Мы, афіцэры, маем заўсёды і ўсюды найлепшыя інфармацыі; дык, ад імя кольких колегаў афіцароў, прашу Вас, Гардзей Сямёнавіч, пайграць на скрыпцы ў нашай кампаніі.

— З вялікай ахвотай!, весела адказаў Гардзейка, — здольнасьць даецца чалавеку дзеля таго, каб і з другімі ёю дзяліўся...

Умовіліся і выйшлі.

Праз мінуту Гардзейка телефонаваў з свае кватэры да мяне, просячы прыйсьці з гітарай.

. . . .

Кватэра Гардзейкі з панадворку была абстаўлена каламажкамі; на казлох сядзелі, а то і ля коняў хадзілі, «дзяншчыкі»... Людна было, як на якім вясельлі.

З трудом праціснуўся я з гітарай да ганку, прайшоў цёмныя сені, паскрабаў пальцамі па дзьвярох, шукаючы клямку і, адчыніўшы, нявольна падаўся назад: дзіўны абраз стаў прад вачыма; пры сьвятле трох, ці чатырох сьвечак, на лавах, зэдлях, пнёх, ложках і проста на гаршкох, засланых зьверху паперай,—сядзелі, так і гэтак, афіцэры з жонкамі і жанчынкамі. Каму ня было „сядзеньня" той падпіраў сабой сьцены і печкі...

Вапна адразу рабіла на іх, у памятку, адбітак — там, дзе трапілася.

Гардзейка пасярод свае кватэры ўвіваўся, знакамі і мімікай памагаючы тонам, якія надта ўмела выдабываў смычком са скрыпкі. Усе былі добра ўжо напіўшыся „забароненай" гарэлкі; на стале, пры багатым запасе яды, было колькі бутэлек сьпірту (афіцэры з сабой папрывозілі).

Мяне рады спаткалі ўсе, асабліва Гардзейка, якому лягчэй было іграць пад гітару і ахвотней; праз мінуту азнаёміўся я, выпіў і засеў дзеля рэзону і хапіў пары віста гітару.

Гардзейка захацеў сваю душу выявіць у скрыпцы, — задзівіць слухачоў, пацягнуць іх да нечага невядомага — высокага, шчасьлівага ці проста не чалавечага.

... Зажмурыў вочы, прызваў на помач сабе ўсе сілы мысьлі і волі... Засмычкаваў па струнах... Я ціханька ўтарыў на гітары, абы даць толькі такт яму...

Слухачы застылі, чакаючы над'звычайнага...

Гардзейка тужыўся, хочучы паўнатой выявіць душу ў тонах; вочы замкнуты, — пот высокі лоб пакрыў...

Раптам ён адчыніў павекі—вочы агоньчыкамі сьвяцілі: рад быў, знайшоў „сам сябе"... Ужо слухалі мы ня скрыпкі, а нейкіх тонаў проста анельскіх; тоны гэтыя мяняліся ад волі Гардзейкі на ўсе лады... Во зароў вецер, нібы аб драты тэлеграфу і віхар пагнаў далей па ярыне, хіляючы яе аж да зямлі... Паднаў пыл і пясок... і сьціхла... І чуваць нібы дзесь жанчына плача, задушэўна-сумна бяре за душу:.. яна ўтраціла свайго наймілейшага, пусьціла яго на вайну, на сьмерць... Не

рваліся камуністыя, але былі выгнаны. Тады камуністыя пайшлі ў порт, дзе стаяў савецкі параход і паклікалі на падмогу экіпаж яго. Сто добра азброеных чырвоных маракоў атачылі соцыялістычны сход. У час выклікання войска і паліцыя папярэдзіла магчымасьць крывавае спатычкі. Чырвоныя маракі былі разброены і арыштованы. Савецкі пасол заявіў протэст.

Маленькі фэльетон.

Поўнае аб'яднаньне.

Прынцыпал сядзеў у мягкім крэсьле перад пісьменным сталом у сваім кабінэце і трымаў алавік у руцэ, на лобе ў яго выступіў халодны пот.

Вось дык праява, гэтак усё добра, гладка ішло, а тутака на гэтым праклятым месцы, хоць ты трэсьні, ня йдзе, дый годзі, з пальца ня высмакчаш. Ужо яго пачынала трасьці ліхаманка, як раптам дзьверы адчыніліся і ў кабінэт уляцеў тоўсьценькі чалавечак, твар якога напамінаў толькі што ўзьлезшы на неба поўны месяц. Заплыўшыя вочкі ледзьве бліщэлі з-пад сьветлых броваў.

— А! — працягнуў ускочыўшы на спатканьне госьцю прынцыпал. Адкуль Бог нясе — казаў ён далей, вітаючыся з гасьцём ды ўсаджваючы яго напроці сябе за стол.

— Пільная справа, пільная справа! — шпарка адказваў тоўсты чалавечак, выціраючы хусткай пот, які ручаямі ліўся з яго круглюсенькага твару.

— Што кажаш? — падняўшы бровы ўгару, зацікавіўся прынцыпал.

— Так, так, пане старшыня, ужо ўсё гатова, поўнае аб'яднаньне, агульны фронт, вось толькі аддыхаюся, дык усё раскажу па парадку; з вечара ня меў у роце а ні макавае расінкі,—прагаманіў чалавечак глянуўшы на прынцыпала масьлянымі вочкамі.

— Ага! — працягнуў прынцыпал, я зара распараджуся, і ён устаў.

Хаця прынцыпал і ня вельмі любіў трактаваць, а асабліва гэтага тоўстага чалавечка, які можа зьесьці адразу паўтара кілёграма шынкі дый з добрую капу «кайзэрак», ня кажучы ўжо аб гарэлцы, бо гэтага дабра ў яго нутро ўлазіла добрыя два гарцы. Вось гэтае здарэньне трохі і псавала гумар прынцыпала, але думка што прыбыўшая асоба без патрэбнага абліваньня не пачне гаварыць, паддала імпэту прынцыпалу і той хутка ўставіў стол частункамі, хаця і з болем у сэрцы, але вясёлым голасам зьвярнуўшыся да гасьця.

— Калі ласка, сябра! вось сюды, тутака будзе выгадней гаварыць, дый ось чым Бог паслаў.

Сябра ня змусіў сябе доўга чакаць і ўжо аглядаў сваімі вострымі вочкамі... што Бог паслаў яму ў гэты момэнт, бо ён ужо, праўду-матку сказаць, трохі перакусіў у сэкрэтара прынцыпала, абжоршы няшчаснага небараку дачыста. Можа сэкрэтар і ня даў-бы ўсяго зьесьці гэтакаму гасьцю, але гэтага зрабіць не адважыўся, бо ведаў добра, што адведаўшая яго асоба мае мандат «нятыкальнасьці». А гэтакі мандат, не абы хто можа мець у наш пякельны век.

— Дык кажаш — поўнае аб'яднаньне наступіла, — зірнуўшы на сябру запытаў прынцыпал наліваючы ў чаркі гарэлкі.

— Але выбачайце, пане старшыня, толькі я чаркаю піць ня ўмею — спыніў гасьціннага старшыню сябра, падстаўляючы шклянку.

— Пачалося! — мігнула думка ў прынцыпала, але гасьціннасьць узяла гару і шклянка напоўнілася гарэлкай.

— Ну, бывайце здаравенькі, пане старшыня! — разявіўшы вялікае горла грымнуў «сябра».

— Дай Божачка ў добры час! — прагаварыў пан прынцыпал, уздыхнуўшы і з жудасьцю зірнуўшы на гасьця, які пачаў глытаць шынку і кайзэркі.

Ліхаманка, якая пачала трасьці пана прынцыпала падчас пісаньня стацьці і згінуўшая пры зьяўленьні сябры, зноў вярнулася.

— Дык кажаш, сябра, поўнае аб'яднаньне? — дрыжачым голасам зноў запытаў пан прынцыпал.

— Але, пане старшыня, поўнае, па ўсім фронце, вось толькі аддыхаю,—грымкаў чмякаючы сябра, ў якога аж трашчэла за вушамі і ў роце. Сківіцы ў сябры гэтак хутка хадзілі, што на талерцы ўжо засталася амаль не палова ўсяе закускі.

—Далібо' сажрэ!—мігала думка ў пана прынцыпала, якога не на жарты пачаў забіраць страх, але зірнуўшы на бутэлькі, ад сэрца трохі адлягло; ў яго зьявілася думка: Вось ратунак! і ён наліў сабе чарку а сябру ў шклянку.

— Дык за поўнае аб'яднаньне! — падняў чарку пан прынцыпал.

— З ахвотай! — грымнуў сябра і адным духам апаражніў шклянку.

Але пан прынцыпал не даваў сябру ўжо адыхацца і зноў наліў у шклянку гарэлкі.

— За агульны фронт, сябра!

— З ахвотай! — грымеў той і хацеў ужо прыняцца за яду, але шклянка была зноў поўная і прынцыпал стукаў аб яе сваею чаркаю.

— За *шацунак* фронту!

— З ахвотай! — ізноў цягнулася рука з вільцамі сябры па шынку, але зноў стукала чарка пана прынцыпала. Ужо дзесяты раз наліваў пан прынцыпал, ужо пяць парожніх бутэлек ляжала пад сталом, ужо траціў прытомнасьць і сам прынцыпал, а сябра ўсё грымеў «З ахвотай», але вось прышоў даўно чаканы час.

— Ну, дык вось, за агульны фронт! — стукнуў чаркаю аб шклянку пан прынцыпал, кажучы жудасным голасам і чакаючы, што вось-вось зноў пачуе знаёмае «з ахвотай». Але на гэты раз сябра ўжо хроп носам і моцна спаў, схіліўшы галаву на грудзі.

— Даканаў! — радасна засьмяяўся пан прынцыпал, пайшоў да пісьменнага стала, дзе чакала яго папера з недаконачанай стацьцёй. Зірнуўшы на яе, ён памачыў пяро ў чарніла, паставіў кропку адну, падумаўшы—другую і хацеў нешта пісаць, але зяўнуўшы, пацягнуўся ў крэсьле і прабурчэў:

— Ну, дык за агульны фронт, сябра! — і таксама соладка заснуў.

Бч.

У С.С.Р.Р.

Аб'езьдны беларускі тэатр.

Менская газэта «Звезда» за 1 гэтага траўня піша, што Беларуская Дзяржаўная Трупа пад кіраўніцтвам Галубка проектуе абслужыць улетку самыя глухія куткі на паўдні і на паўднёвым усходзе Радавай Беларусі, дзе яшчэ ня бачылі беларускага тэатру. Тэатр мяркуе пачаць аб'езд вёсак 5 траўня. Першыя спэктаклі назначаны

змагла ратаваць, затрымаць пры сабе... Плача бедная наўзрыд, галосіць.

Кранулі ўсіх за жывое... Нехта хліпае з слухачоў...—

А то маладая Ганна Пятроўна, седзячы ля мужа, хліпае, заціскаючы белаю як сьнег хусткаю свае вочкі і губкі... За ёю плачуць усе, — нат Гардзейка сам... нат я!

Ня чулі ўсе калі „кончылася" скрыпка: кожны сам сабой жыў, сам аб сабе плакаў...

Абглядзеліся, — Гардзейка піў нагбом з бутэлькі гарэлку.

— Ура, Гардзейка!!!—крычэлі ўсе...— За здароўе яго і ягонай скрыпкі! Ура!!!— галасілі апрытамнеўшыя з ачмуту афіцэры з жанчынкамі і пачалі частаваціа.

Гардзейка выціраў лоб і губы.

— Гэткія мінуты небясьпечны...— казаў ён: — Адзін афіцэр, на мінулым тыдні, застрэліўся—так стрывожылася і разьмягчэла сэрца... Адзіная рада піць тады мамэнтам гарэлку, або ліць сьцюдзёную ваду вядром на галаў...

Усе згадзіліся, бо чулі, што казаў праўду.

. . . .

Частаваньне пягнулася далёка за поўнач.

Таварыства большала; каля гадзіны чацьвёртай раніцы прышлі трое з Афіцэрскага Эканаміцкага Таварыства, з сваею выпіўкай, двама кумпякамі, ды сваімі табурэтамі. Іх спаткалі прыхільна...

— Люблю іграць як слухаюць!—зазначыў колькі разоў Гардзейка, бяручыся іграць, а пад раньне запрапанаваў, каб і дзяншчыкоў ды ўсіх, хто слухае на вуліцы, запрасіць да кватэры.

Афіцэры былі падпіўшыя, — чалавецтва пераважыла ў іх над дысцыплінаю — згадзіліся гуляць з дзяншчыкамі, абы пры скрыпцы.

Апошні раз мірганаў Гардзейка ў мой бок, каб ударыў гітарай яму...

Гляну ў я на пальцы свае — на ўсіх пяцёх абазначаліся крывавыя мазалі, што парабіліся ад іграньня...

Але як толькі крануў ён смычком па струнах, як толькі дабыў голасу душы няма ведама чые са скрыпкі — забыў я аба ўсім; драбануў па струнах адважна,— брызганула кроў з мазалёў. . А тоны гітары зьліліся са скрыпкай і разам панясьлі ўсіх нас, усіх, хто меў чулае сэрца і душу, ў невядомыя краіны. . .

Хто ціха сьлязіўся, хто, ўпіснуўшы канвульсыйна твар між далонямі, спамінаў штосьці, далёка будучы ад гэтага курнадымнага, шумнага памешканьня з рознаколёрным таварыствам.

Некаторыя з жаўнераў ахвотна пад музыку елі і пілі, карыстаючы з таго, што „паны афіцэры" ад музыкі страцілі галовы і як-бы заснулі.

Неўзабаве нат і жаўнеры асалавелі, а сабака з суседняе кватэры прышоў да стала, узяў спакойна, пры ўсіх кумпяк у ляпу і вынес яго праз дзьверы.

Дзіва, што ніхто ня ўбачыў гэтага і не адабраў кумпяка, бо досыць усім было яды, бо тут толькі нашы трупы былі, а душы паўцякалі кудысь, гонячыся за тонамі скрыпкі...

Як і заўсёды, ніхто ня прыкмеціў, калі скрыпка сьціхла. Цішыня была... Нехта ў кутку хліпаў. Прабудзіліся ўсе, схамянуліся.

— Ура, Гардзейка!!!

— Няхай жыве талент! — крычэлі ўсе, кінуліся падымаць яго на рукі, палаваць...

Некаторыя, ці то ад вялікага чуцьця, ці ад слабасьці цела калыхаліся і валіліся на падлогу; шум і гармідар агульны падняўся...

— Брава, Гардзейка! — крычалі ўсе, спамінаючы неацаненыя тоны і мэлёдыі ягонай ігры.

Ен, тымчасам, дзеля роўнавагі, жлукціў, проста нагбом, з бутэлькі сівуху.

. . . .

На колькі крокаў ад гэтае вясёлае Гардзейкавай кватэры, па станцыі снавалі тысячы расейскіх жаўнераў з гаршчочкамі, шукаючы дзеля свайго сьмяротнага цела вадзіцы... Пачуўшы сыгнал, беглі бягом да вагонаў — „пялятнікаў"...

Цягнік за цягнікам што-поўгадзіны вырушаў са станцыі ў бок Польшчы, вязучы людзей біцца *„За вѣру, царя и отечество"*...

А скрыпка ім усьлед галасіла з Гардзейкавае кватэры...

А. В.

Дукшты
10. IX. 24 г.

Працэс 72-х беларусаў і ліцьвіноў у Горадне.

Два тыдні, пачынаючы з 20 красавіка с. г. ў Горадзенскім Акружным Судзе ішоў разгляд справы 72-х беларусаў і ліцьвіноў, абвінавачаных у прыналежнасьці да партызанскае арганізацыі атамана Хмары, меўшага свой галоўны штаб у 1922 — 1923 г. г. у Мэрачы на літоўскай тэрыторыі.

Падсудныя абвінавачваюцца ў стварэньні беларускае партызанскае арганізацыі, меўшай мэтаю адарваньне ад Польшчы шляхам аружнага паўстаньня часьці яе тэрыторыі і стварэньне з яе незалежнае беларускае рэспублікі. На лаве абвінавачаных: Мікалай Адамення, Пав. і Уладысл. Анопікавы, Ігнась і Аляксандар Бэрнатовічы, І. Багатырэвіч, Ф. Багдан, Ф. Барчэк, Ул. Бортнікаў, Аляксандар і Антон Боско, Ул. Брыкач, А. Бучнеўскі, А. Ханевіч, М. Хацян, І. Хвешка, М. Цюнчук, К. Чыраз, Т. Дзежка, Е. Гайдзіс, Казімір і Сымон Чрыкавы, Міхал, Сьцяпан і Уладымер Язэпчыкі, Петра і Васіль Юрэчкі, А. Юрканіс, Л. Казюкевіч, І. Клімовіч, Арон Кадроўскі, Ст. Краўневіч, Я. Круш, Я. Куц. Аляксандар і Язэп Лінкевічы, Янка й Мацей Лукшыцы, М. Макарэвіч, С. Маркевіч, Я. Мілеўская, Я. Мішчук, Балеслаў, Дамінік і Казімір Мішкіны, К. Мішкініс, М. Моліс, Р. Пералайка, Л. Піленка, К. Русілевіч, Я. Сяргейчык, Язэп і Уладым. Семянякі, М. Сяргейчык, А. Станкевіч, Я. Суботнік, Я. Шанбура, Ст. Шакалей, Я. Шалешка, М. Шаставіцкі, Л. Швэд, К. Шыгаловіч, Д. Шарапкевіч, Ф. Туроніс, Е. Ішкевіч, Я. Валенчукевіч, Д. Відзбай, Я. Валансевіч, С. Жалеўскі, Р. Жук і І. Журун.

Выклікана 150 сьведкаў. Старшынствуе ў судзе прэзэс Новінскі, абвінавачвае падпракурор Мюлер. Бароніць 20 адвакатаў, з якіх 16 горадзенскіх і 4 прыезныя: гэнэрал Бабінскі і Гонківі з Варшавы, Тадэуш Врублеўскі і Стафан Міцкевіч з Вільні. Большасьць падсудных ужо прасядзела ў вастрозе каля 3-х гадоў. Пяць чалавек памёрла падчас бегу сьледзтва. Адзін звар'яцеў, якога справа выдзелена. У першы дзень суда ледзь хапіла часу на адчытаньне вялізнага акту абвінавачаньня. На другі дзень пачаўся дапрос абвінавачаных, часьць якіх адмаўляецца даваць паказаньні. Пасьля пярэрвы ўнесены ў судовую салю рэчавыя доказы. Адвакат Врублеўскі патрэбаваў сконстатаваньня факту адсутнасьці сярод рэчавых даказаў узрыўчых матар'ялаў.

На трэці дзень працэсу пасьля прысягі сьведкаў пачаўся дапрос іх. Сярод сьведкаў: камісар Марыян Макоўскі камэндант Слонімскага павету, дзе вяла дзейнасьць група партызанаў пад камандай атамана Шэршэня, затым вядомы з беластоцкага працэсу Адварды Ленкевіч, (які цераз пасрэдніцтва асуджанае ў Беластоку Веры Маслоўскай ўвайшоў сам у арганізацыю і выдаваў яе), далей кіраўнік сьледчае экспозітуры ў Горадне Пётра Бржэнчэк, Ліс і інш.

Прыгаварам суда абвінавачаны Казюкевіч за забойства асуджаны на 12 гадоў вастрогу, Бортнікаў—на 6 гадоў, Адаменя і Пералайка—на 4 гады. 47 абвінавачаных апраўданы. Рэшта засуджана на час ад $1^1/_2$ да 3 гадоў вастрогу, замяняючага папраўчы дом.

ў Мазыры, а пасьля і ў рэшце раёнаў Мазырскага вокругу.

Папаўненьне бібліятэкі Беларускага Дзяржаўнага Унівэрсытэту.

Управай Бел. Дзярж. Унівэрсытэту набыта поўнасьцю бібліятэка вядомага расейскага акадэміка К. Грота, якая складаецца з кніг па беларусазнаўству на ўсіх славянскіх мовах. Набыта таксама ў аднаго ленінградзкага вучонага вялікая матэматычная бібліятэка. За грошы, асыгнованыя Цэнтральным Выканаўчым Камітэтам Беларусі, набыта каля 15.000 томаў па розных пытаньнях. Сярод купленых кніг ёсьць вельмі рэдкія выданьні.

Ашчадныя касы.

На 1-е красавіка ў Радавай Беларусі налічвалася: адна галоўная ашчадная каса, 10 цэнтральных, 243 паштова-тэлеграфныя і 10 на чугунках. У працягу сакавіка месяца ўцягнена ў касы 788 новых укладчыкаў, галоўным чынам з Менску, Віцебску і Калінінскага вокругу. Павялічэньне укладаў у гатоўцы ў працягу сакавіка раўняецца 21 727 руб. Агулам на Беларусі налічваецца 12.048 укладчыкаў.

Пазваляюць гандляваць гарэлкаю.

Народны Камісар Унутраных Справаў зьмяніў сваю ранейшую пастанову аб забароне прадаваць віно й гарэлачныя вырабы ў сельскіх мясцовасьцях прыватнымі асобамі. Прадаваць гарэлку можа быць забаронена як для прыватнага, так і для дзяржаўнага гандлю толькі пастановаю $^2/_3$ грамадзян кожнае вёскі або сяла з зацьверджаньнем гэтае пастановы валасным выканаўчым камітэтам.

Тутэйшая хроніка.

— Страшэннае здарэньне ў польскай гімназіі ім. Лелевэля. 6-га гэтага траўня ў польскай гімназіі імя Лелевэля (Міцкевіча вул. № 38) разыгралася нячуваная ў гісторыі сярэдняй школы драма; у 8 клясе адбываўся 5 траўня выпускны экзамен па фізыцы. Вучань Лаўрыновіч атрымаў двойку. Адтрыманая гімназістым адна двойка не пазбаўляла яго магчымасьці адтрымаць матуру, калі-б ён далейшыя экзамены вытрымаў ня ніжэй, як на тройках. Назаўтра 6 траўня назначаны быў пісьменны экзамен па матэматыцы. Лаўрыновіч і некаторыя інныя гімназістыя спадзяваліся сьпісаць задачу ў першага вучня Васілеўскага. У пачатку экзамену дырэктар гімназіі Беганскі (выкладаўшы матэматыку ў гімназіі) папярэдзіў Васілеўскага, каб той не пазваляў сьпісваць у яго задачы, бо йначай, дык ён сам адтрымае двойку. Васілеўскі сказаў аб гэтым таварышом і ў першую чаргу Лаўрыновічу, які прасядзеў у 8 клясе другі год і ў выпадку адтрыманьня другое двойкі клапцу пагражала звальненьне з гімназіі. Перад пачаткам экзамену Лаўрыновіч быў вельмі неспакойны і таварышы супакойвалі яго. У клясу ўвайшла экзаменацыйная камісія і была дана задача. Цераз паўгадзіны вучань Лаўрыновіч устаў са свайго месца і стрэліў тры разы з браўнінга ў дырэктара Беганскага, раніўшы яго ў пальцы на руцэ і ў жывот, дзе куля прабіла толькі скуру. Стралеўшага Лаўрыновіча схапіў за плечы вучань Асмалоўскі. Тады Лаўрыновіч выняў з кішаня ручную гранату. Служыўшаму раней у войску вучню Вонч-Асмалоўскаму не ўдалося вырваць з рук Лаўрыновіча гатовую разарвацца гранату. Калі да Лаўрыновіча кінуўся вучань Загурскі, дык ён быў застрэлены Лаўрыновічам з браўнінга проста у лоб. Моцным узрывам гранаты Лаўрыновіч быў разарваны на кавалкі, настаўніку Янкоўскаму адарвала руку і цяжка раніла яго ў жывот, ад чаго ён і памёр. Узрывам гранаты забіты на месцы і вучань Дамanскі. У той самы час выляцеў з экзаменацыйнага пакою вучань Обромпальскі, кінуў у гімназіяльнай салі неразарваўшуюся ручную гранату і пачаў страляць з рэвальвэра. За Обромпальскім пабег экзаменатар Чайкевіч з мэтаю раззброіць яго. Убачыўшы гэта Обромпальскі стрэліў у сябе самога і ў хуткім часе памёр. У рэзультаце аказалася чатыры забітых і 11 цяжка і лёгка раненых чалавек. 7 траўня памёр ранены вучань 8 клясы Тачылоўскі. У цяжкім стане раненыя вучні Дубіцкі і Барысоўскі. Лаўрыновіч быў прэзэсам вучнёўскае „Bratniej Pomocy". Ён сын віднага вураднiка Дэлегатуры Ураду. Школьны доктар у кнізе аб стане здароўя вучняў у працягу раду гадоў аднатоўваў Лаўрыновіча і Обромпальскага як сільных нэўрастэнікаў. У самазабойцы Обромпальскага знойдзена яшчэ адна граната. На ходжаньні гранатаў думаюць, што яны былі ўтоены Лаўрыновічам і Обромпальскім падчас вучэньня іх вайсковасьці і абходжаньню з ручнымі гранатамі.

— Пачынаючы з гэтага месяца Траўня газэта наша часова будзе выходзіць адзін раз у тыдзень.

Пісьмо у Рэдакцыю.

Паважаны Пане Рэдактар!

Не адмоўцеся зьмясьціць у Вашай паважанай газэце наступнае:

У некаторых газэтах, у апошні час пачалі зьяўляцца заметкі, нязгодныя з праўдай, як аб пэрсанальным складзе Рады, так і аб яе дзеяльнасьці.

З мэтай спыненьня раз назаўсёды усялякіх падобных пагаласак, мы ніжэй падпісаныя лічым патрэбным заявіць: 1) што ніякіх унутраных разьбежнасьцяў, ці прынцыповага, ці тактычнага характару, ў Радзе ня было; былі толькі пэрсанальныя непаразуменьні, ня маючыя нічога супольнага з ідэолёгіяй Рады. 2) З выхадам са складу Рады трох былых яе сяброў, атмосфэра Рады аканчальна ачысцілася ад даўнішніх „клюбных" уплываў. 3) Застаўшыяся сябры прадстаўляюць з сябе моцную, сконсолідованую ідэолёгічна групу. 4) „Праўдзівая" вестка „Беларускай Долі" аб выхадзе са складу сяброў Рады пісьменніка Ф. Аляхновіча, — як то звычайна здараецца у гэтай газэце, не адпавядае праўдзе.

У складзе Рады засталося пасьля выхаду трох сяброў, не два ці тры чалавекі, як аб гэтым пішуць, а 9 наступных асоб: 1) А. Паўлюкевіч — старшыня, 2) Ф. Аляхновіч—віцэ-старшыня, 3) А. Кабычкін — сэкратар і скарбнік, і сябры: 4) інжынер Сьвятаполк-Мірскі, 5) Дырэктар Бел. Клецкай Гімназіі А. Якімовіч, 6) Рэдактар „Грамадзкага Голасу" Я. Салавей, 7) Старшыня Нясьвіскага Сэкрэтарыяту Рады А. Пінкевіч, 8) Старшыня Сіняўскага Сэкрэтарыяту А. Крыцук і 9) Старшыня Баранавіцкага Сэкрэтарыяту Н. Кернажыцкі. Аднак-жа, маючы на ўвазе пастанову конфэрэнцыі ад 21 верасьня 1924 г. аб тым, што Рада зьяўляецца часовай і што толькі на маючым адбыцца зьезьдзе павінна быць выбрана сталая Рада, Часовая Рада знайшла, што сучасны момэнт зьяўляецца найбольш адпаведным дзеля скліканьня зьезду.

Адначасна на гэтым зьездзе Рада будзе мець магчымасьць прадэмонстраваць сваю жывую і моцную сувязь з беларускім грамадзянствам, якое і выбера сталае пазапарлямэнтарнае беларускае прадстаўніцтва, абапёртае на шырокім грамадзянскім грунце.

А. Паўлюкевіч,
Ф. Аляхновіч,
А. Кабычкін,
А. Якімовіч,
А. Пінчук-Пінкевіч.

Юрыдычныя парады.

Падпісчыку Б — чу. *Пытаньне:* „20. V. 1915 г. пазычыў 315 руб. па вэксэлю на куплю зямлі. Зямлю даўжнік купіў і цяпер ёю карыстаецца. Даўгу цяпер аддаць ня хоча. Вэксэль напісаны срокам на ўсякае вастрэбаваньне з 10% гадавых. Колькі мне прысудзяць, калі перадам даўжніка ў суд?"

Адказ: Згодна з § 2. распараджэньня п. Прэзыдэнта Рэспублікі з дня 14-га траўня 1924 г. аб перарахаваньні прыватна-праўных абавязаньняў, (Dziennik Ustaw R. P. № 42 poz. 441 za r. 1924), Вам належыць: да 1 сьнежня 1924 г. даўгу са складанымі процэнтамі (ў рублёх—717,39) = 1628 зл. і ад 1-га сьнежня 1924 г. да 1 траўня 1925 г. = 1836 зл. Калі ў вэксэлі сказана толькі аб тым, што такі-то грошы пазычыў без паказаньня што пазычыў— можа быць застасованы п. 2 § 26 таго-ж распараджэньня, г. зн. вышэйшы абрахунак зроблены з 10% ўсей сумы. Трэба даказаць, што грошы пазычаны на куплю зямлі, зямля была куплена і даўжнік ёю карыстаецца і карыстаецца ўвесь час і дзеля гэтага прасіць прысудзіць усю суму поўнасьцю. Позву трэба падаць у Акружны Суд да 20-га траўня гэтага году, бо йначай зайдзе даўнасьць.

Рэдактар-Выдавец Язэп Салавей

Друкарня „Lux", вул. Жэлігоўскага, 1. Тэлеф. № 203.